

Závěrečná zpráva o projektu

Grantový program Karlovarského kraje

název projektu:

Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

Evidenční číslo smlouvy: D 773/2009

program: Programy ochrany biodiversity

Údaje o projektu

stručný popis projektu – cíle projektu

1. Rekonstruovat pravděpodobné složení odrůd v oblasti před 2.sv. válkou.
2. Pokusit se najít odrůdy regionálního původu.
3. Navázat kontakt s místními lidmi a propagovat ochranu starých stromů.

Údaje o organizaci

organizace: EC Meluzína RCAB **číslo registrace MV ČR:** VSC/1-16504/92R

adresa sídla: Brigádnická 710/2 Ostrov 363 01

statutární zástupce: Ing. Martin Lípa

telefon ,e-mail (operativní spojení) : +420777086620, ec.meluzina@volny.cz

Stručný popis realizace projektu:

**Tento projekt byl podpořen z prostředků grantového programu Karlovarského kraje.*

Děkujeme za laskavou podporu našemu úsilí.

Publicita projektu

Na webových stránkách organizace - realizátora projektu: <http://www.meluzina.info/> byl umístěn odkaz na http://www.kr-karlovarsky.cz/kraj_cz v sekci EC Meluzína RCAB v podsekci Spolupracující organizace a příznivci spolu s poděkováním za podporu našich projektů. Tato zpráva bude umístěna na: <http://www.meluzina.info/> v sekci Ovostránka.

Záchranné mapování - metodika

Jádrem projektu bylo vyhledávání starých ovocných stromů, odběr pomologických vzorků, jejich určení nebo pomologické hodnocení, fotodokumentace, zakreslení polohy do map a označení stromů na stanovišti. V letošním roce jsme velmi pokročili při vyhledávání zajímavých odrůd hrušní. Využili jsme velmi příznivý rok, kdy kvalitní ovoce přinesly prakticky všechny hrušňové odrůdy v hojné míře. Bez nadsázky lze označit rok 2009 za rok hrušně.

Úroda jabloní byla v roce 2009 silně podprůměrná a tak řada stromů nemohla být vůbec určena. Mapování jabloní v roce 2009 nepřineslo příliš mnoho nového. Bylo spíše zajímavé sledovat, které odrůdy jsou schopné přinést plody i v roce silné neúrody.

Oblast, kde byly vyhledány ovocné vysokokmeny za účelem určení, sahá od Kostelní břízy do Stráže nad Ohří. Pokud to bylo možné, byl odebrán pomologický vzorek minimálně 5ks typicky vybarveného ovoce v průměrné velikosti. Ovoce bylo též ihned fotograficky dokumentováno na stromech. Vzorky byly uloženy do označených papírových sáčků a později předloženy k určení pomologům. Několik málo vzorků bylo též odebráno ze stromů, které se nepodařilo určit v minulých letech. Tyto stromy pocházely z okolí Ostrova.

Pomologické vzorky a tyto určeny na pomologickém semináři v září 2009 v zemědělské škole Děčín - Libverda. Určení provedli Ing. Láska, Ing. Jabůrek, Ing. Koberová, p. Svoboda a p. Bouma. Ve všech případech se jedná o zkušené pomology s dlouholetou praxí.

Bohužel řadu vzorků se nepodařilo určit, neboť se jedná o odrůdy lokálního významu. Pokud ale byly označeny pomology jako chuťově zajímavé, budou přesto předmětem záchranných přenosů do genofondových ploch.

Plody byly dále fotograficky dokumentovány na bílém papírovém tácku s popiskou. Kruhový tácek měl průměr 23cm a sloužil tak jako hrubě orientační měřítko pro velikost plodů. Plody byly dokumentovány v přirozeném osvětlení, se širším podkladem z materiálu regulujícího odraz světla. K dokumentaci bylo vybráno vždy několik plodů tak, aby bylo možno posoudit jejich hlavní znaky na stopce, kalichu, tvar a vybarvení plodů. Pokud jich byl dostatečný počet, je součástí fotodokumentace též příčný a podélný řez plodem. Je to důležité pro posouzení zbarvení dužniny a dále tvaru plodů.

Záchranné mapování - výsledky

Orientační přehled o výskytu mapovaných stromů v Karlovarském kraji uvádí přiložená mapa. Rámcový přehled nalezených odrůd uvádí tabulka v příloze. V této kapitole komentuji jen nejzajímavější nálezy.

Hrušně

Karlovarský kraj z hlediska pěstování hrušní patří k okrajovým oblastem a zvláště ve vyšších polohách není sortiment nikterak pestrý. Drsné polohy toleruje několik málo odrůd a kvalita ovoce je často více než problematická. V nižších polohách Karlovarského kraje mají hrušně svoje místo jak z hlediska krajinnotvorného, tak z hlediska produkčního. Avšak klasické hrušňové oblasti leží až Doupovskými horami a na Plzeňsku mi území kraje.

V roce 2009 se podařilo objevit či ověřit kvalitní zdroje roubového materiálu následujících odrůd hrušní: Avranšská, Charneuská, Krvavka, Marillatova, Salisburyova, Williamsova. Tyto odrůdy budou přeroubovány a používány k dalšímu množení neboť jejich dostupnost pro běžného pěstitele je dosti problematická.

Příjemným překvapením letošního roku byl objev poměrně vysokého množství zajímavých neznámých odrůd. V podstatě jsme něco takového po tolika letech mapování neočekávali. O záchranné přenosy se pokusíme u následujících zatím neznámých odrůd hrušní (uvedeny pracovní názvy dosud neurčených odrůd):

Malá Dvory

- podzimní odrůda, na stanovišti zralá v druhé polovině září, velmi drobné ovoce menší než špínka, barevně a chuťově zajímavé, vhodná k sušení celých plodů, strom má nápadně malý vzrůst a byl by vhodný do menších zahrádek nebo jako okrasná hrušeň

- není vhodná do vyšších poloh dosti trpí strupovitostí

Stráň H3

- zraje v první polovině září, plody dozrávají postupně, ovoce velikosti špínky sladké ale výborné chuti, strupovitostí trpí slabě, na podzim se listy barví do červena

- jedná se jistě o odrůdu, na stanovišti je více než 10 stromů s plody stejných vlastností

Nová Víska H3

- zraje v první polovině září, ovoce velikosti špínky nebo mírně větší dobré chuti, strupovitostí trpí slabě

Moříčov H4 Kořeněná ranná

- velmi ranná odrůda zraje již koncem srpna, ovoce velikosti Špínky, s dobrou kořenitou příchutí, strupovitostí trpí méně zdá se vhodná i do vyšších poloh,

- strom je velmi mohutný, není vyloučeno že se jedná o náhodný semenáč

- rychle hniličí a moučnatí, dozrává během krátké doby

Vysoká Pec H3

- podzimní odrůda, na stanovišti zralá v druhé polovině září, ovoce velikosti Špinky, odrůda je dosti mrazuvzdorná neboť starý strom roste v nadmořské výšce nad 700 m.n.m.

- strom není příliš vzrůstný
- zřejmě není vhodná do vyšších poloh dosti trpí strupovitostí

Bor H1 - sporně určena jako Madame Verté

- zimní hrušeň - není zralá ani v polovině listopadu, chuťové vlastnosti budou hodnoceny v zimě po dozrání

- pravděpodobnou odrůdou je Madame Verté ale některé znaky stromu na ni neukazují
- strupovitostí netrpí nebo jenom slabě
- strom je velmi vysoký a mohutný, v podstatě se jedná o nejmohutnější strom, který není semenáčem, v oblasti mapování

Valečská děkanka

- Horní žďár - velmi ranná odrůda zralá již v polovině srpna, barevné drobné ovoce velmi sladké chuti, pravděpodobně může jít o odrůdu Kozačka stuttgartská, listy se na podzim barví do červena

- stromy jsou dosti mohutné s válcovitou korunou - možné použití jako solitera
- nevýhodou je rychlé zrání ovoce a jeho velmi omezená skladovatelnost

Hrachová H3

- podzimní odrůda, na stanovišti zralá v druhé polovině září, větší než špinka, chutné ovoce, strupovitostí trpí málo

Jabloně

Jabloň je v Karlovarském kraji nejhojnějším ovocným stromem a zcela jistě i v budoucnu nás čekají zajímavé nálezy. V roce 2010 je záchranný přenos plánován u následujících neznámých odrůd jabloní:

Horní žďár J1

- pozdně podzimní odrůda zraje v říjnu a listopadu, plody jsou zajímavě zbarvené a méně trpí strupovitostí,

- strom plodil středně co do množství a přinesl kvalitní plody i v roce neúrody
- pravděpodobnou odrůdou je Pontoiske ale verdikt pomologů nebyl jednotný

Fotografie ovoce výše uvedených odrůd naleznete v obrazové příloze.

Další odrůdy obsažené v tabulkové příloze nebyly pomology hodnoceny kladně a o jejich záchranném přenosu zatím neuvažujeme. Pokud budou záchranné přenosy úspěšné bude roubový materiál k dispozici v roce 2012.

Další aktivity na záchranu ovocných vysokokmenů.

Činnosti uvedené v této kapitole sice nebyly uvedeny jako hlavní předměty našeho projektu ale z hlediska uchování regionálního genofundu ovocných dřevin jsou velmi důležité.

Po celý rok jsme průběžně zjišťovali výskyt ovocných vysokokmenů v dalších částech Karlovarského kraje. Tyto nálezy budou sloužit jako základ pro mapování v příštích letech.

Dle aktuální potřeby jsme prováděli konzervační zásahy na starých stromech. Zde spolupracujeme hlavně s dlouholetými členy Pozemkového spolku Meluzína, kteří svoje pozemky dali k dispozici pro záchranný program starých ovocných odrůd. Jednalo se většinou o odstranění a ošetření větví odlomených silným větrem nebo o zdravotní řez odstraňující mrtvé a dožívající části stromu, uvolnění z náletových dřevin nebo mírné zmlazení pro pozdější odběr roubů.

Na jaře jsme též prováděli přeroubování mladých podnoží planých jabloní a hrušní. V průběhu celého roku 2009 jsme o přeroubované stromy pečovali. Ve spolupráci se Střední zemědělskou školou Dalovice jsme provedli výsadbu 10 třešní a dále během roku pečovali o tuto výsadbu. 6 stromů je zde určeno k přeroubování archivními odrůdami.

Od ledna 2009 jsme provedli záchranné přenosy celkem 12 odrůd do genofondové plochy Libverda, Bor a Jakubov. Jednalo se o odrůdy u kterých jsou k dispozici již jen poslední dožívající stromy nebo o odrůdy ohrožené kácením silničních alejí. Velmi ceným přírůstkem do genofondových ploch je třešeň typu odrůdy Černá špička. Je sice drobná ale lépe odolává praskání a monilióze při vlhkém červencovém počasí. Je velmi sladká a dříve se používala k výrobě pekařských výrobků, džemů a pálenek. Rouby se podařilo zachránit z posledního odumírajícího stromu na malé farmě v Doupovských horách.

Po několika letech jsme znovu provedli rozsáhlejší zásah v genofondové ploše ve Strání. Podařilo se zde vysadit 12 nových stromů archivních odrůd, ošetřit starší výsadby a asanovat náletové dřeviny.

Nová genofondová plocha zařazená do programu Oživení místních odrůd ovoce v roce 2009 je plocha Větrný vrch. Je pokryta dobrovolnou dohodou ve, které EC Meluzína RCAB garantuje odbornou péči o plochu a stromy. Hospodář se zavazuje používat tradiční způsoby hospodaření na ploše a zdržet se činností poškozujících přírodní hodnoty plochy.

V průběhu roku jsme poskytli mnoho konzultací jak členům Pozemkového spolku Meluzína tak i dalším zájemcům o problematiku archivních ovocných odrůd.

Poděkování dalším spolupracovníkům v roce 2009:

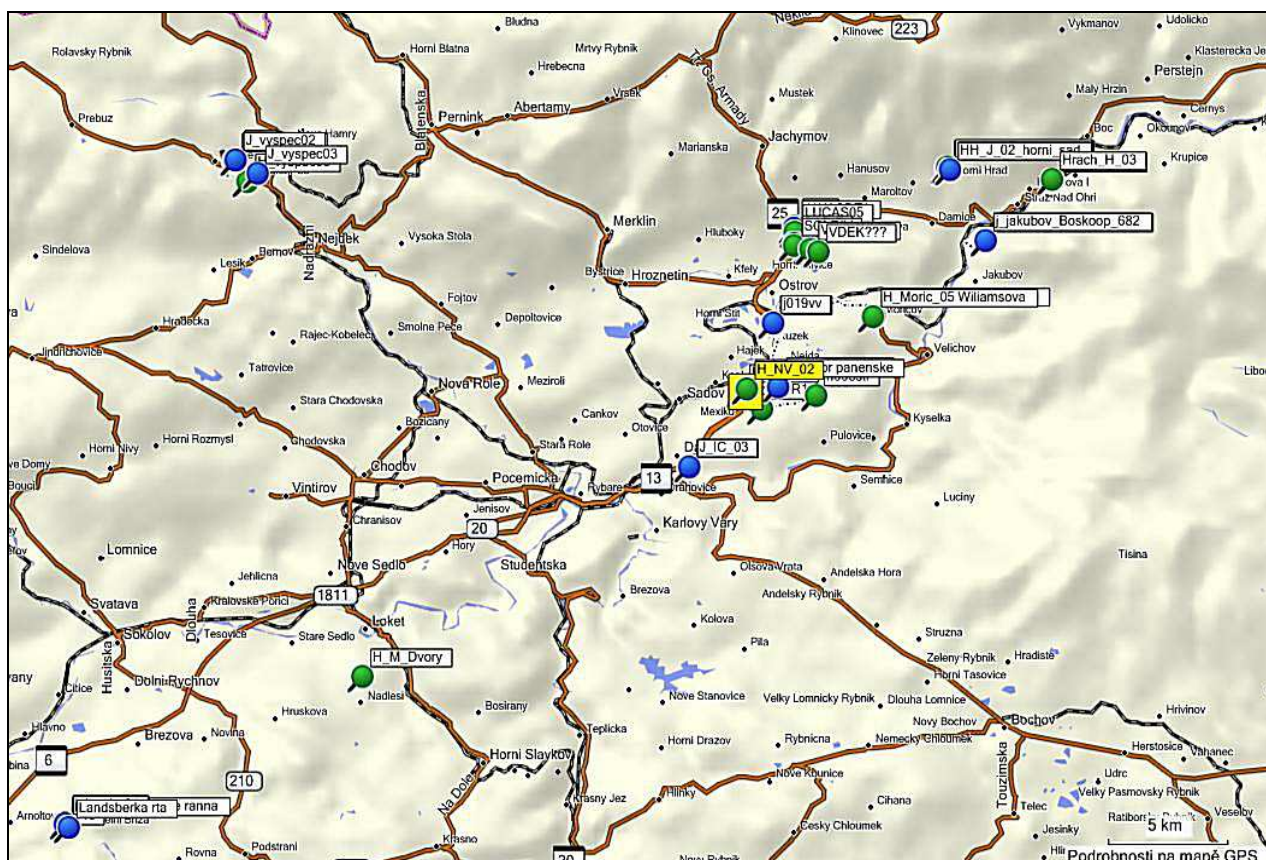
Tak rozsáhlý program bylo možno provést i díky podpoře programu ČSOP ochrana Biodiversity a dalším zdrojům, které pokryly náklady na pořádání semináře a rozsáhlou činnost v ošetřování stromů.

Děkujeme též panu Ing. Václavu Zikešovi, panu Jakubovi Hejtíkovi z arboreta Horní hrad, paní Mgr. Lucii Kloučkové z Vysoké Pece, panu Černoorskému ze Všeborovic, paní Ing. Šárce Fričové z CHKO České středohoří a panu Ing. Miloši Holubovi z CHKO Slavkovský Les.

Velký dík patří dobrovolníkům a brigádníkům z řad členů naší nevládní organizace, kteří pomáhali jak s terénní částí projektu, tak se zpracováním dat, pořádáním semináře a dalšími činnostmi.

Bez pomoci konkrétních lidí by nebylo možné realizovat projekt v rozsahu zde uvedeném.

Orientační rozložení lokalit, kde proběhl sběr pomologických vzorků

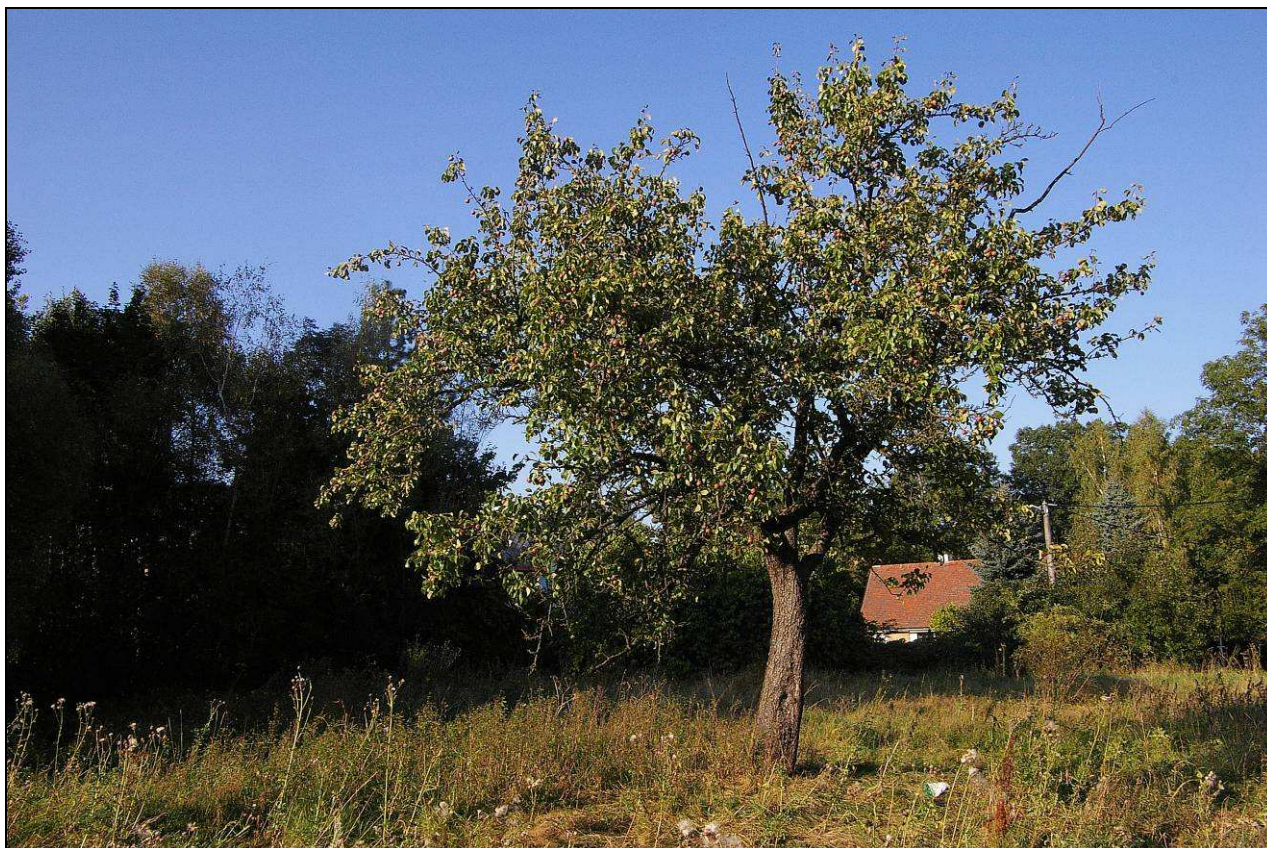

Foto: IMGP2537 Malá Dvory strom.jpg

objekt: Odrůda H2 Malá Dvory plánovaná k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

Foto: IMGP2551 Malá Dvory strom.jpg

objekt: Odrůda H2 Malá Dvory plánovaná k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

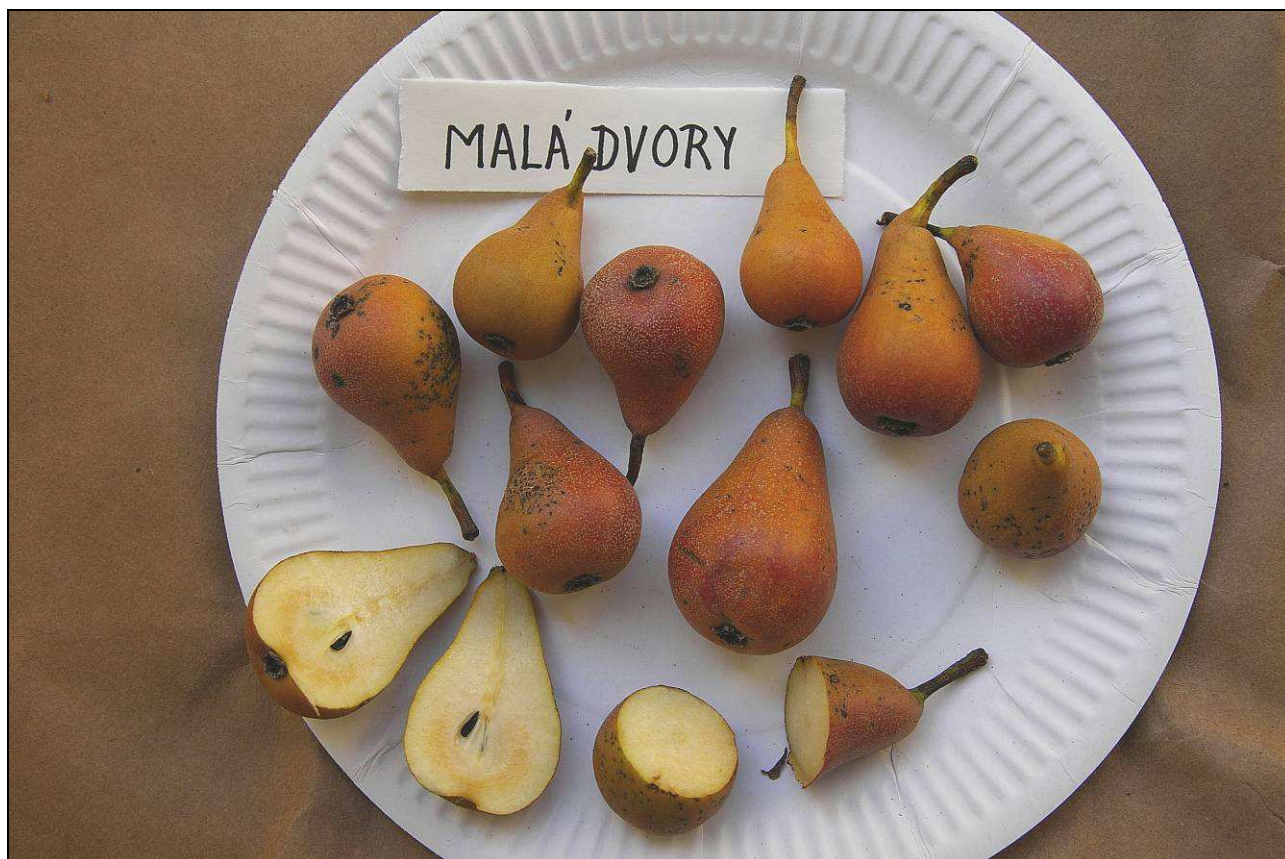

Foto: IMGP2854 Mala Dvory.jpg

objekt: Odrůda H2 Malá Dvory plánovaná k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

Foto: IMGP3524 Alej u Strane_091020.jpg

objekt: Odrůda H3 k záchrannému přenosu v roce 2010 - strom v popředí

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, říjen 2009

Foto: IMGP2285 H 3 Stran_090831.jpg

objekt: Odrůda H3 k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, srpen 2009

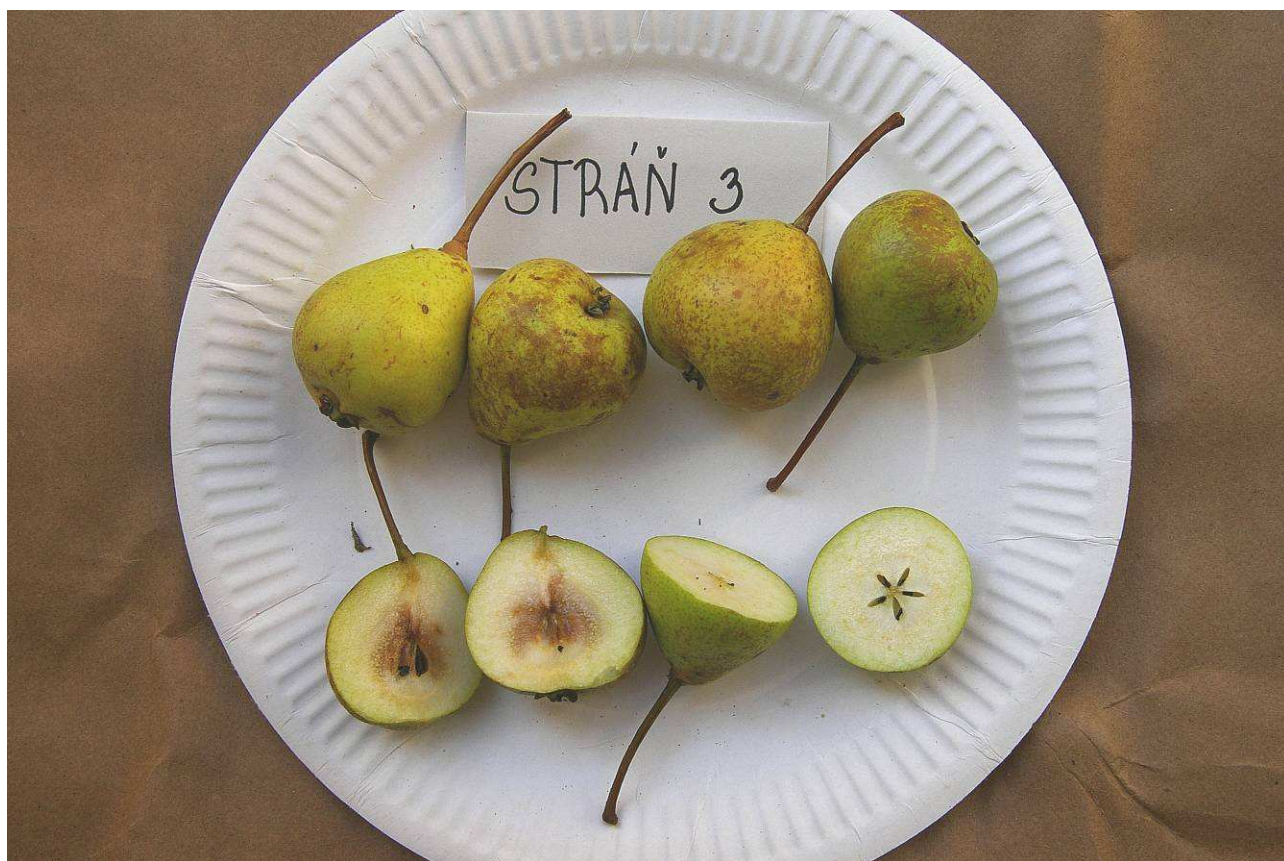

Foto: IMGP2863 Straň H 3.jpg

objekt: Odrůda H3 ze Stráně k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

Foto: IMGP2666 Nova Viska H 3.jpg

objekt: Odrůda H3 z Nové Visky k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

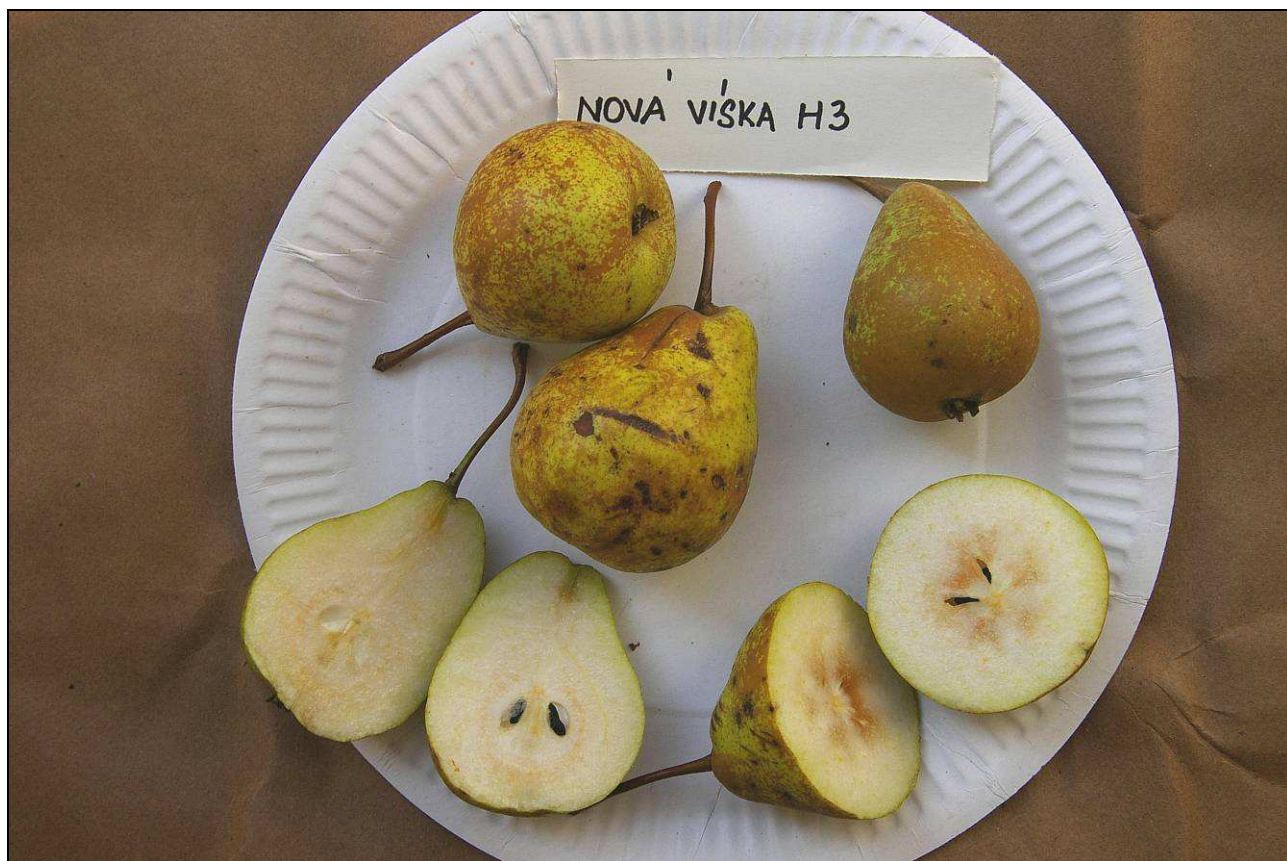

Foto: IMGP2866 Nova Viska H 3.jpg

objekt: Odrůda H3 z Nové Visky k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

Foto:IMGP2428 Korenena rana Moricov_090903.jpg Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska
objekt: Odrůda H4 z Moricova k záchrannému přenosu v roce 2010 autor: Martin Lípa, září 2009

Foto:IMGP2430 Korenena rana Moricov_090903.jpg Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska
objekt: Odrůda H4 z Moricova k záchrannému přenosu v roce 2010 autor: Martin Lípa, září 2009

Foto: IMGP2604 H 3 Vysoka Pec - strom.jpg
objekt: Odrůda H3 z Vysoké Pece k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska
autor: Martin Lípa, září 2009

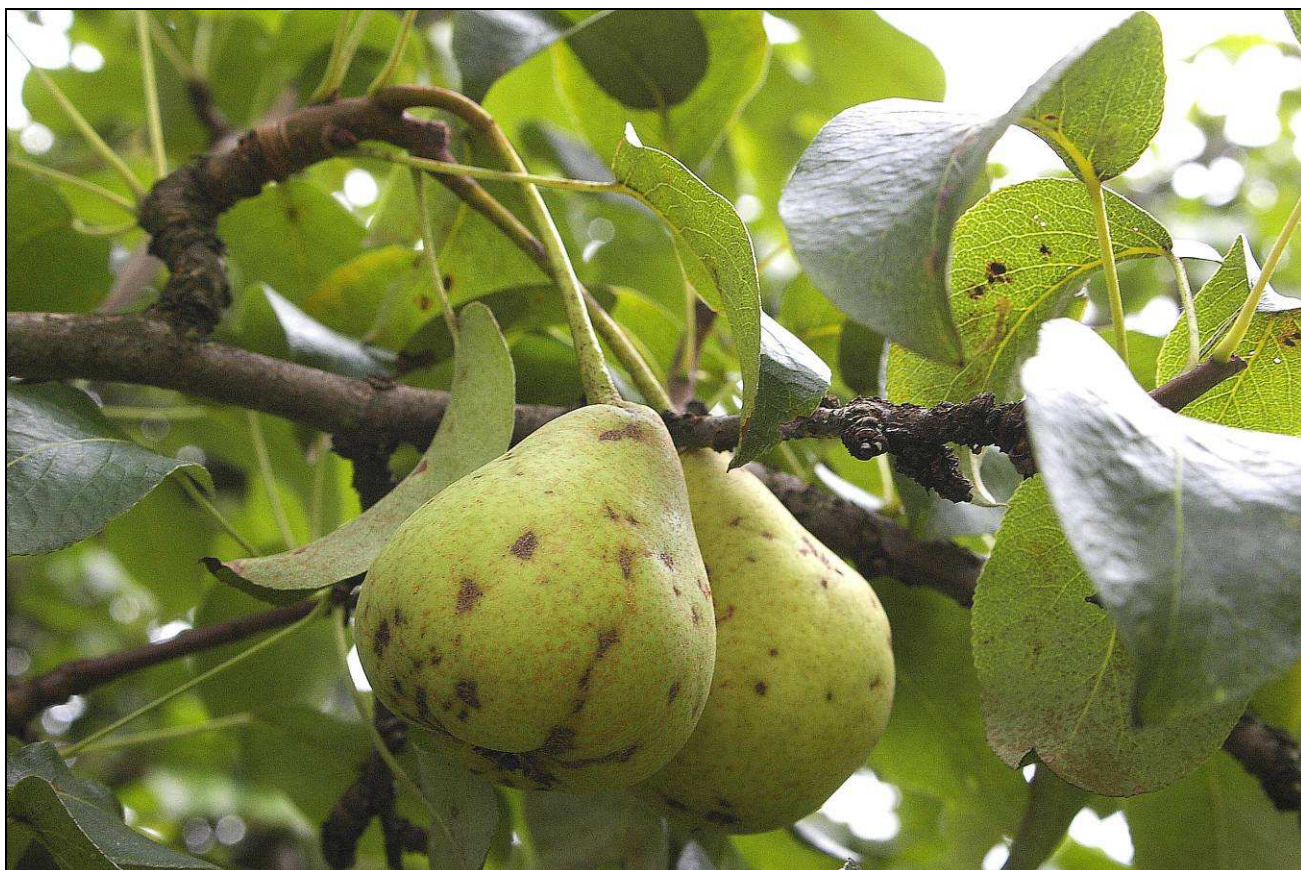

Foto: IMGP2616 H 3 Vysoka Pec - plod.jpg
objekt: Odrůda H3 z Vysoké Pece k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska
autor: Martin Lípa, září 2009

Foto IMGP2858 Vysoka Pec H 3.jpg

objekt: Odrůda H3 z Vysoké Pece k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

Foto IMGP2675 Bor H 1 Madame Verte - strom.jpg

objekt: Odrůda H1 z Boru k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

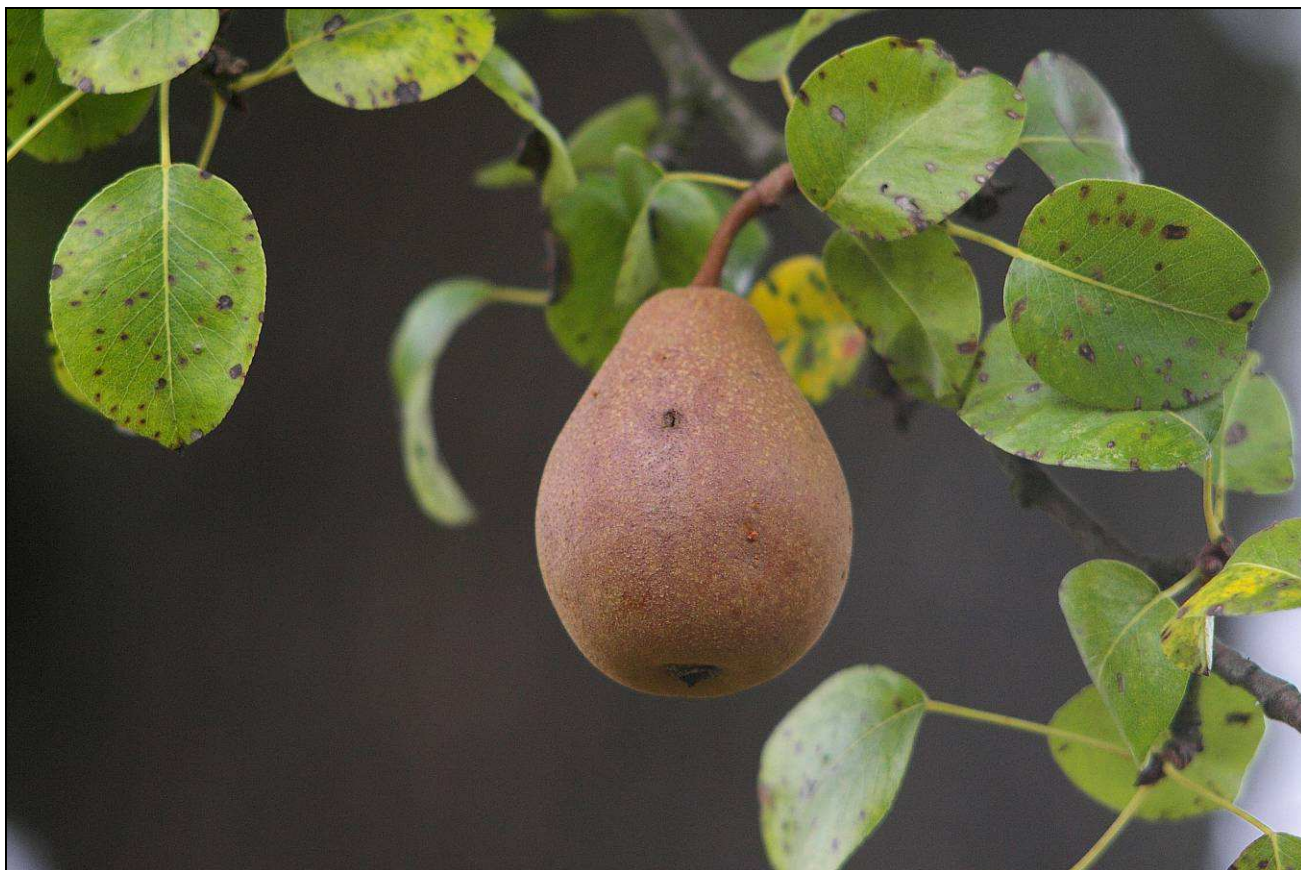

Foto IMGP2687 Bor H 1 Madame Verte - plod.jpg Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska
objekt: Odrůda H1 z Boru k záchrannému přenosu v roce 2010 autor: Martin Lípa, září 2009

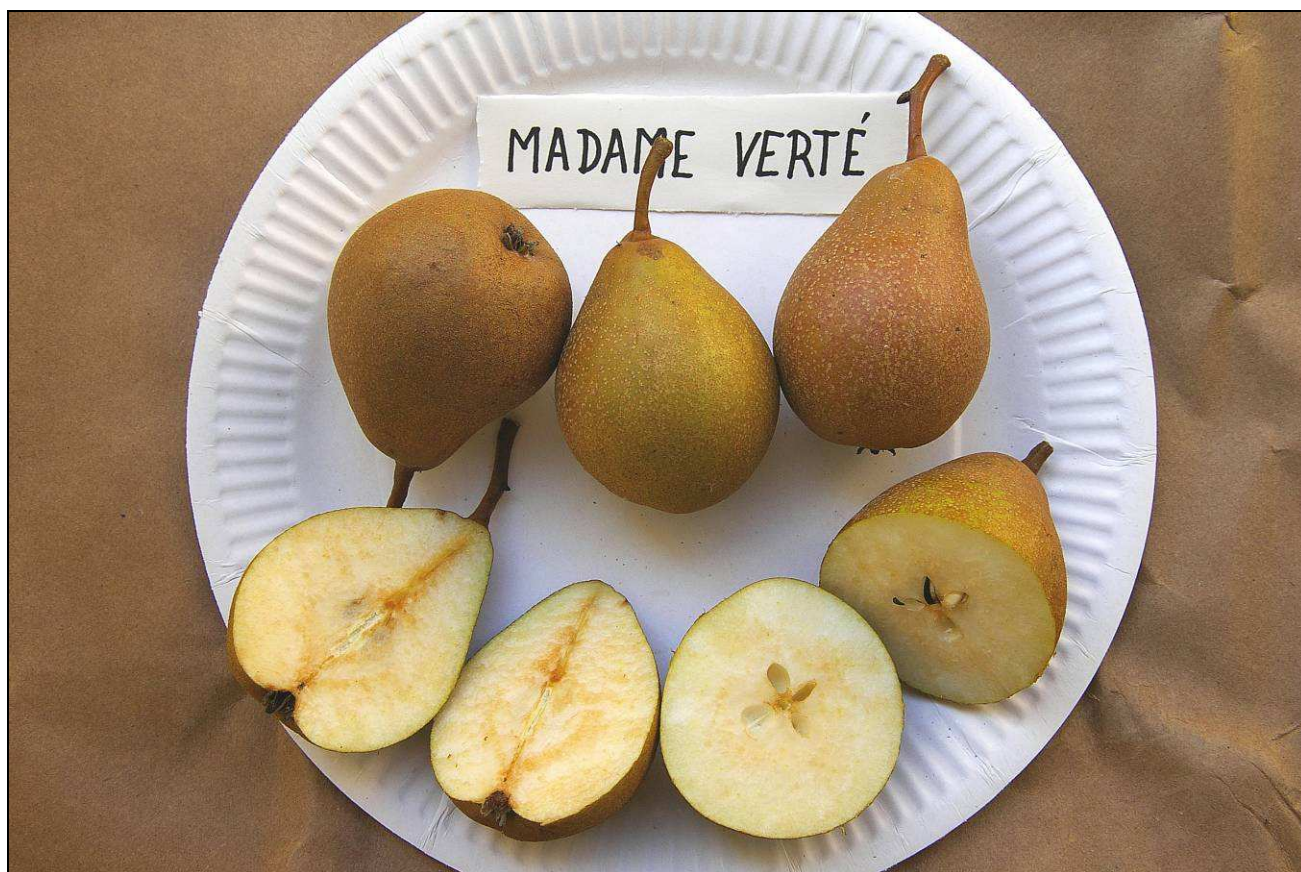

Foto IMGP2675 IMGP2852 Madame Verte.jpg Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska
objekt: Odrůda H1 z Boru k záchrannému přenosu v roce 2010 autor: Martin Lípa, září 2009

Foto IMGP4363 H1 HZ Val_dek_081003.jpg Projekt D 773/2009-Záchranne mapování ovocných stromů Karlovarska
objekt: Odrůda H1 ze Žďáru k záchrannému přenosu v roce 2010 - pravděpodobně Kozačka stutgartská autor: Martin Lípa, září 2008

Foto IMGP1636 Valecska dekanka_090815 Zdar.jpg Projekt D 773/2009-Záchranne mapování ovocných stromů Karlovarska
objekt: Odrůda H1 ze Žďáru k záchrannému přenosu v roce 2010 - pravděpodobně Kozačka stutgartská
autor: Martin Lípa, srpen 2009

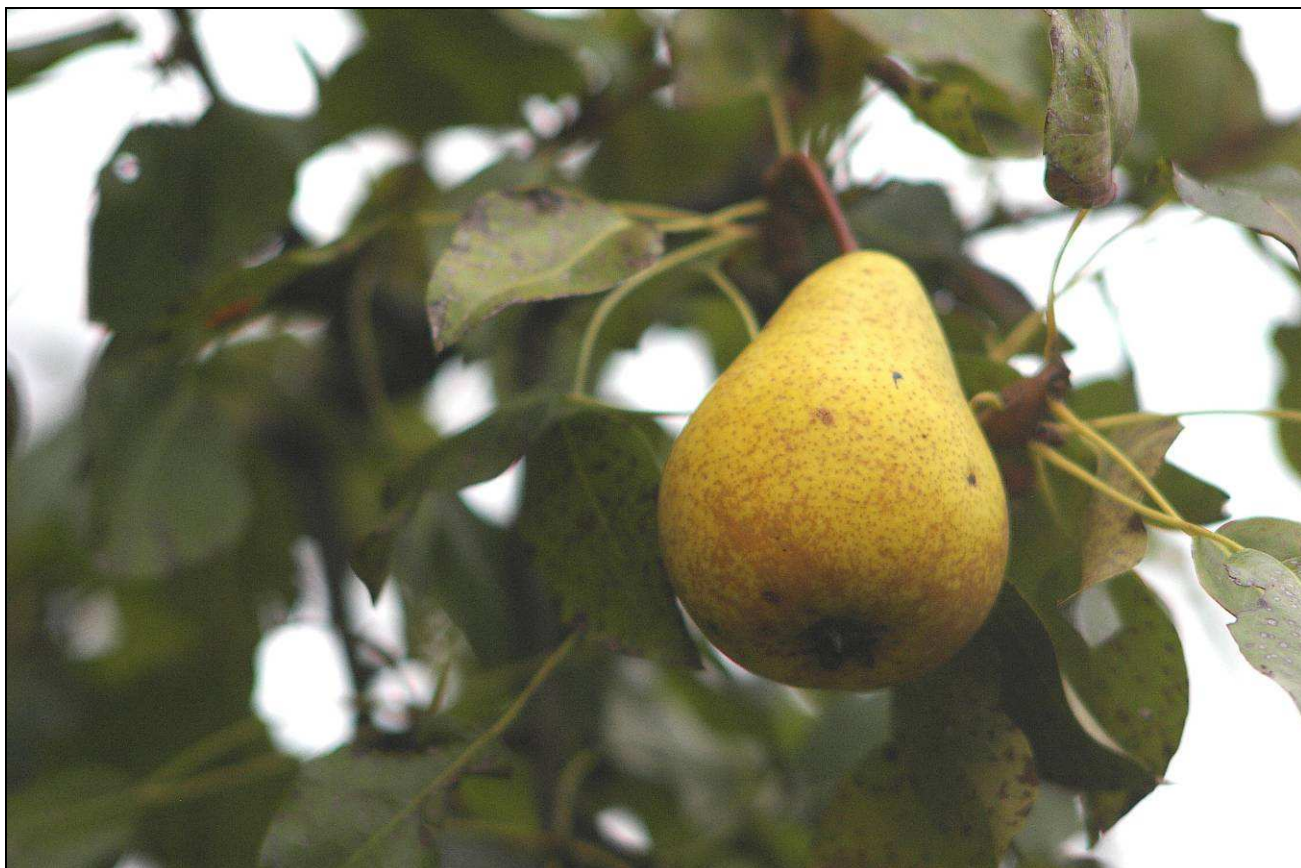

Foto IMGP2757 Hrachova H 3.jpg

objekt: Odrůda H3 z Hrachové k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

Foto IMGP2864 Hrachova H 3.jpg

objekt: Odrůda H3 z Hrachové k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009

Foto: IMGP2706 Horní Zdar J 1.jpg

objekt: Odrůda Horní žďár J1 plánovaná k záchrannému přenosu v roce 2010

Projekt D 773/2009-Záchranné mapování ovocných stromů Karlovarska

autor: Martin Lípa, září 2009